

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 10 september 2023

Een huis dat mij bevrijdt

Mirjam Rigterink

1. Na een zomer lang LuisterLinks weer naar de Rode Hoed – voelt dat een beetje als thuiskomen? Misschien. Laat ik het bij mezelf houden. Voor mij wel. Samen zingen. Brood delen. Koffie.

Of: iemand vinden bij wie je graag bent, iemand die er voor je is – voelt dat als thuiskomen? Want thuis gaat over plekken, maar zeker ook over mensen. Over één mens in het bijzonder kan het gaan. En over taal. Over woorden en verhalen die je om je heen kunt slaan.

In het gedicht 'Gasthuis' schrijft Koos Geerds (uit: Woeste grond, 1992)

*ik heb een huis
dat mij bevrijdt; onder dit dak
ben ik een mens die adem krijgt.*

Zo'n huis, of dat nou een plek, een mens of een verhaal is – dat is waar 'thuis' over gaat in veel van de liedjes die we vandaag zingen: een huis dat je bevrijdt. Een plek, een mens, een verhaal om bij op adem te komen. En dat is waar veel teksten over gaan uit dat boek, waar die liedjes aan ontleend zijn. Over een huis waar alles woont. Over goed wijd land.

2. We lezen het eerste hoofdstuk uit het boek Ezra. Geschreven na de ballingschap in Babel, door mensen die chocola proberen te maken van wat er gebeurd is. Hoe was het ook weer: in de zesde eeuw voor onze jaartelling (586 BCE) wordt Jeruzalem veroverd door de Babyloniërs. Nevoekadnezar verwoest de tempel in Jeruzalem en rooft de kostbaarheden. De elite van Juda wordt weggevoerd in ballingschap. Daar – in Babylonië – ontstaat veel van de literatuur die we nu terugvinden in de Hebreeuwse bijbel. Verhalen en gedichten die zoeken naar antwoorden: waarom gebeurde dit allemaal en hoe moet het nu verder? Er worden liedjes geschreven die dromen van een terugkeer. Liedjes met woorden zoals die we zongen: als God ons thuisbrengt... dat zal een droom zijn. Het zijn dromen die nog altijd rondzingen in al die mensen die vandaag hun huis moeten achterlaten. Of die dat door natuurgeweld zijn kwijtgeraakt.

3. Over het hoofd heen van de kleinere volkeren in de regio rollen grootmachten met hun spierballen. De Perzen veroveren Babel (539 BCE). Ze voeren een politiek van relatieve culturele en religieuze autonomie voor de volken in hun wereldrijk. De Judese ballingen die door de Babyloniërs naar Babel gebracht waren, mogen terugkeren. Lang niet iedereen wil terug. Wie achterblijft wordt opgeroepen zijn volksgenoten te steunen met kostbaarheden, met goederen en dieren, én met een bijdrage voor het nieuwe huis van JHWH. Of hoe staat het er precies? Het Hebreeuws is niet makkelijk en vertalers kiezen verschillend. Je kunt het ook zo vertalen dat de Babyloniërs worden opgeroepen om de ballingen van dat alles te voorzien. Dan rijmt dit verhaal op dat andere boek over een tocht naar huis: op het boek Exodus, waarin wordt verteld hoe de Egyptenaren goud en zilver meegeven aan de vluchtende slaven.

Terug naar Ezra. 'JHWH heeft mij opdracht gegeven om een huis voor hem te bouwen', zo zou de Perzische koning Choreesj bekend hebben gemaakt. In het British Museum in London kun je de Cylinder van Choreesj bekijken waarop hij heeft laten optekenen hoe hij Babel veroverde. Dat was in opdracht van de godheid die dáár de scepter zwaaide. Choreesj heeft de goden in zijn zak. En zo fungeert religie zoals het dat in de geschiedenis vaak gedaan heeft: als een manier om politieke macht te legitimeren. Maar de schrijvers van het boek Ezra schrijven toch een ander verhaal... In hun tekst erkent Choreesj JHWH als de machtigste. Dat is de god die hem alle koninkrijken van de aarde heeft gegeven. Zo gieten de schrijvers hun verlangen naar autonomie in een verhaal: ze willen niet langer een speelbal zijn van de opvolgende wereldrijken

Het boek vertelt hoe ze terugkeren en ze gaan niet met lege handen. Goud en zilver men goederen en vee... ze krijgen mee wat ze nodig hebben om bij terugkomst een nieuw bestaan op te bouwen – en een huis voor hun god. Herstelbetalingen, zoemde het door mijn hoofd na het laatste Zomergasten interview van deze zomer. De Zomergast – choreograaf en directeur van Theater Rotterdam Alida Dors – vroeg aan Theo Maassen wat hij daarvan vond, herstelbetalingen als onderdeel van de slavernij-excuses. Hij wist het niet goed. Zij wel. Herstelbetalingen. Genoegdoening voor leed. Geld waarmee je een toekomst kunt bouwen. Ook in het interview met Dors ging het over thuiskomen: over hip-hop als een wereld waarin ze zich thuis voelde. En over *owning your story*. Je eigen verhaal schrijven. Niet omdat dat het enige 'ware' verhaal is. Maar omdat het jóuw ware verhaal is. En omdat jij met dat verhaal wilt vertellen hoe wat gebeurde voor jou betekenis heeft gekregen. Ook met het boek Ezra is zo'n verhaal geschreven. We willen geen speelbal meer zijn, zegt dat verhaal. We willen samen een huis bouwen, een huis dat symbool staat voor de samenleving die we willen bouwen. Van Babel naar Jeruzalem gaat het. Het boek Ezra samengevat in de laatste regel van het eerste hoofdstuk.

4. Columnist en schrijver Kiza Magandane vlucht op zijn vijftiende uit Congo en komt terecht in Nederland. In 2021 publiceert hij zijn verhaal¹: over vluchten, asiel en integreren. Ook stelt hij de vraag hoe we in Nederland een huis kunnen maken waar iedereen zich thuis voelt. Hij wijst erop dat 'thuis' niet iets statisch is, maar iets dat we steeds opnieuw samen moeten uitvinden en maken. Niet eenvoudig en nooit voor eens en altijd ingericht. Zoals 'beloofd land' dat niet is. En 'hemel op aarde' ook niet. Het zijn metaforen voor wat we hopen en verlangen, maar wat ons steeds ontglipt.

Kiza beschrijft hoe belangrijk voor hem de Nederlanders waren die de moeite namen hem te leren kennen. Die hem meenamen naar huis, waar hij ongeschreven regels leerde verstaan. Hij oppert dat we in deze tijd waarin we zulke grote uitdagingen het hoofd moeten zien te bieden, juist van migranten zouden kunnen leren hoe we met grote veranderingen hebben om te gaan. 'Dit is geen romantisering van migratie,' schrijft hij. 'Door mijn achtergrond weet ik welke trauma's migratie met zich meebrengt. (...) Maar het vermogen zich uit noodzaak aan te passen, geeft de nieuwkomer inzichten waar veel ingeboren Nederlanders jaloers op kunnen zijn.' Migrant als onze gids in een onzekere wereld. Wat een hoopvolle omdraaiing van hoe vaak over migranten wordt gesproken.

¹ Met Nederland in therapie, 2021

5.

*ik heb een huis
dat mij bevrijdt; onder dit dak
ben ik een mens die adem krijgt.*

Zo'n huis – zo'n prachthuis – kunnen we steeds opnieuw bouwen. Die overtuiging klinkt door in de verhalen van mensen die weet hebben van ballingschap en van opnieuw beginnen. En die verhalen kunnen ons inspireren als we in het klein en in het groot zulke huizen proberen te maken. Met grote woorden zingen we ervan. Lezen we verhalen en gedichten die ons willen bemoedigen.

Een paar van zulke mooi, grote woorden dan nog, om het af te leren. Deze zijn uit het gedicht 'Roeping' van Huub Oosterhuis:

*Nu dan, kijk omhoog. De wind waait
en zaait waar hij wil, en jij hoort
zijn geruis in de bomen, de maan vaart
de wereld voorbij, zie de dag
zwaait aarzelend over de aarde
als een witte vlag van geluk.
Dit is het teken. Je moet gaan
leven voorgoed
(...)
Een boom aan de bron zijn, een wachter
een wereldstad om in te wonen
een haven om in thuis te komen
een hartstocht, een vurige wagen,
een taal die iedereen verstaat.*

Dat u, dat jij zulke huizen mag vinden.
Dat wij zo'n huis mogen zijn.